

అరుణ దగ్గరనుంచి మరో ఉత్తరం వచ్చింది. చదవకుండా చించి బుట్టలో వెయ్యాలనే కోరిక కలిగింది. వెయ్యలేకపోయాను. అలాగే ఫ్యాంబు జేబులో దోపు కొని, ఏమీ జరగనట్టే ఉండాలని ప్రయత్నించాను. ఉహూ, సాధ్యంకాలేదు. పిడికిలంత గుండెలో తుఫానులు, ఉప్పెనలు, లార్పి డోలు.

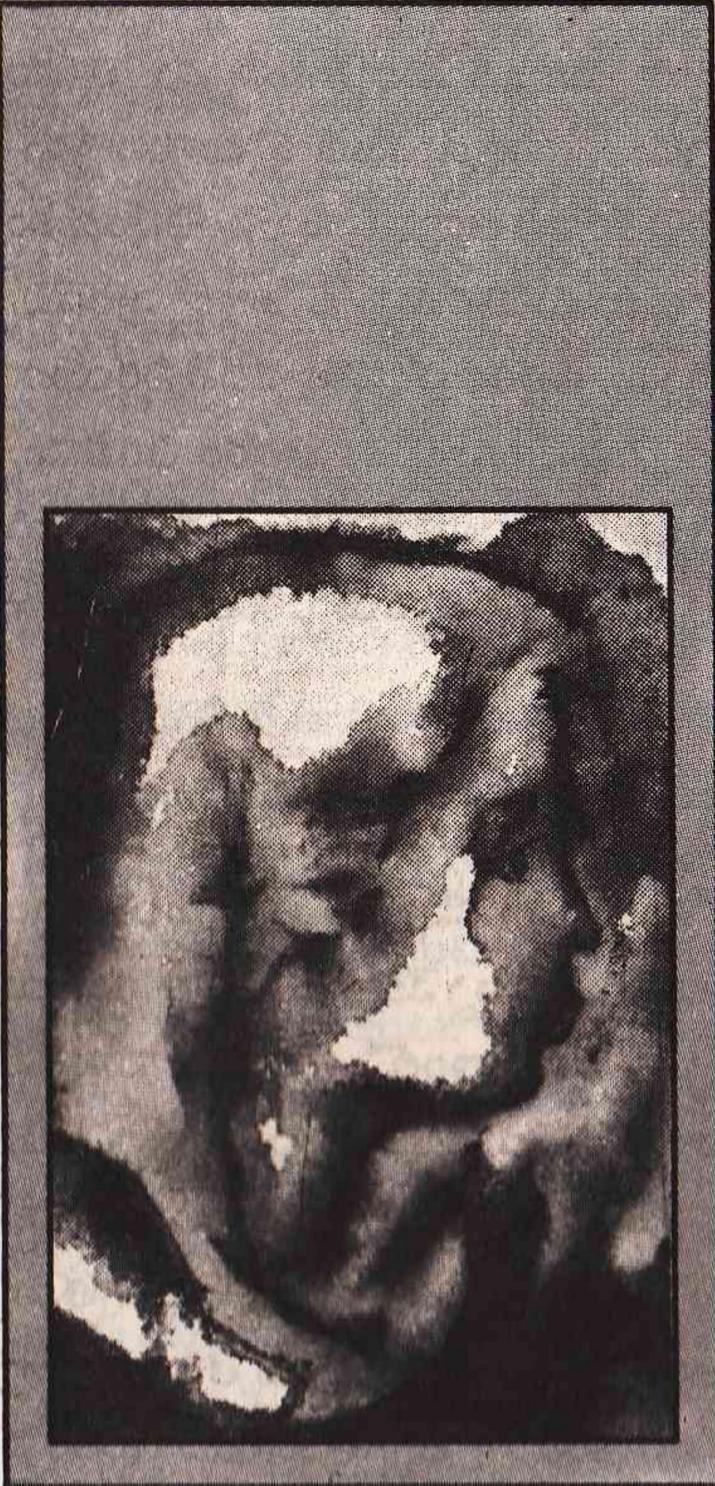
అరుణ ఉత్తరాలు చాలా టూకీగా ఉంటాయి. పదో, ఇరవయ్యోపదాలు ఉంటాయి. ఆ పదో, ఇరవయ్యో పదాలు నిప్పులుకూరి నాపై విసిరేసిన ఆయుధాల్లా ఉంటాయి. “మైడియర్ మాజీ కామ్రేడ్!” అని మొదలు పెడుతుంది. ఒక్కసారి “యుద్ధ భూమి నుండి పారిపోయి వచ్చిన అభినవ తిక్కనా!” అనీ, ఇంకోసారి “డియర్ రెన గేడ్!” అనీ వుంటుంది సంబోధన. ఉత్తరాల్లో పెద్ద విశేషాలు వుండవు. “పలాని అడ్రసుకు వెయ్యి రూపాయల డ్రాఫ్టు పంపించు” అనో, “పలానా వ్యక్తికి ఈ సాయం చెయ్యి, ఆ సాయం చెయ్యి” అనో ఆజ్ఞలు వుంటాయి.

ఒక్కసారి “ఉద్యమంలో ఉన్నవాడికి ఒకటే మరణం. పారిపోయి వచ్చిన వాడికి లక్షమరణాలు” అంటూ కొటేషన్ విసురుతుంది.

అరుణ ఉత్తరాలు చూడగానే తెగి పోయిన అంగాల దగ్గర కలిగే బాధాకరమైన సెన్సేషన్ కలుగుతుంది. మనస్సు చివుక్కు మంటుంది. ఒకే తప్పుకు పదే పదే శిక్షను అనుభవిస్తున్న ముద్దాయిలా వుంటుంది నా పరిస్థితి. ఉత్తరం వచ్చిన రెండు మూడు రోజుల పాటు విరక్తి లాంటి భావన. దిగులు, వెలితి, గిల్తినెస్ ఎక్స్ప్రెస్.

చుట్టూ మరో ప్రపంచపు అలజడి. నేను పనిచేసే కార్పొరేటు ప్రపంచపు కార్యాలయం సందడి. కంప్యూటర్లు, మనుషులు జమిలిగా సాగించే డబ్బు వేట తాలూకు హడావుడి,

డియర్ కామ్రేడ్

కోలాహలం. ఇంకో పది నిమిషాల్లో రివ్యూ మీటింగ్ జరుగుతుంది. నెలకోసారి జీతానికి అమ్ముడయిన మానవ యంత్రాల నుంచి ఎంత పనిని పిండుకున్నామో తెలియజేసే రివ్యూ ఫ్యాంబు జేబులో ఇంకా పేలని బాంబులాంటి ఉత్తరాన్ని దాచుకొని మీటింగ్ కి బయల్దేరాను.

“వాల్ హాపెండ్ టు యు రాజశేఖరం! సడన్ గా అలా గ్లామీగా అయిపోయావు. ఆర్ యూ ఆల్ రైట్!” ఎం.డి. కామెంట్ తో అందరికళ్ళూ నా వైపు తిరిగాయి. ఎర్రజీరల కళ్ళు, వాడిపోయిన ముఖం, నలిగిన ఫ్యాంబూ, షర్టు రాజ్ కపూర్ గెటప్ లో వున్న నావైపు క్షణకాలం పాటు ప్రశ్నార్థకంగా, ఎంబర్ టైనింగ్ గా చూశారు స్టాఫు. కార్పొరేటు ప్రపంచంలో ప్రతిక్షణం ఫ్రెష్ గా అప్పుడే తోట నుండి దిగుమతి అయిన గులాబీలా వుండాలి. ముఖంలో అలసట, విసుగు, విషాదం కనపడకూడదు. పెదవులకు చిరునవ్వు తగిలించి “ఎప్పటికీ మీ సేవలో వుండే” మార్కు గెటప్ లో ప్రత్యక్షమవాలి. “ఏమీ లేదుసార్! కొంచెం తలనొప్పిగా వుంది!” చిలుక పలుకులు పలికాను. మనసును నాలుకను డీలింక్ చేయటం కార్పొరేటు ప్రపంచంలో ముఖ్యమైన ఆవశ్యకత. “నేను ఎప్పుడూ చెబుతుంటాను. కష్టపడి పనిచేసేవాడికి ఎల్ అండ్ పి సంస్థ బంగారు బాతు అని. దానికి మంచి ఉదాహరణ మిస్టర్ రాజశేఖరం. సేల్సు మేనేజర్ గా మొదలుపెట్టి ఈ రోజు ఇ.డి. అయ్యాడు. ఏదో ఒక రోజు ఈ సంస్థకు ఎం.డి. అయినా ఆశ్చర్యంలేదు. అతనిలో ఒక శ్రమజీవి వున్నాడు. ఒక మేధావి ఉన్నాడు. తనను తాను యంత్రంలా మార్చుకోగల ఎడాప్టర్ ఉన్నాడు...” ఎం.డి. సుత్తి కొడుతున్నాడు. రెండు మూడు ముఖ్యమైన కాంట్రాక్టులు సంపాదించి కంపెనీ ఆదాయాన్ని పెంచినందుకు ఈ అభినందనలు. మరోసారి అయితే ఎం.డి. మాటలు రుచికరమైన భోజ్యాల్లా వుండేవి. కానీ ఇప్పుడు కాదు. ఇప్పుడు అరుణార్ణవంలో ఉన్నాను. ఉత్తరం చదవకూడదనే నిర్ణయం. ఉత్తరంలో ఏముందో చూడాలనే చిత్రమైన కోరిక. టెన్షన్ ఆపుకోలేక ఉత్తరం చింపాను.

రాజా డియర్! మరింక నా ఉత్తరాలు నిన్ను ఇబ్బంది పెట్టకపోవచ్చు. ఇదే నా చివరి ఉత్తరం కావచ్చు. ఏ క్షణంలోనైనా పోలీసులు నన్ను అరెస్టు చేయవచ్చు. సెలవు సెలవింక నేస్తం!

‘అరుణ’.

గుండె క్షణకాలంపాటు పట్టుతప్పింది. కళ్ళల్లో నీళ్ళు ఉబికాయి. మీటింగ్ లోంచి బయటపడి టాయ్ లెట్ కు వెళ్ళాను. వరదలా తోసుకువచ్చే కన్నీటిని ఆపే ప్రయత్నం చేయలేదు. బాణం గుచ్చుకొన్న పక్షిలాగా గిలగిల లాడేను. నన్ను వెక్కిరించి, చిత్రహింసలు చేసే కామ్రేడ్ అరుణ ఉత్తరం కాదు ఇది. పదేళ్ళపాటు ప్రాణంలో ప్రాణంగా మసలిన ప్రీయనేస్తం అరుణ ఉత్తరం ఇది. చాలాసేపు ఏడ్చినాక కొంచెం సేద తీరినట్టు అనిపించింది. ముఖం కడుక్కొని మళ్ళీ మీటింగ్ లోకి నా భౌతిక కాయాన్ని లాక్కువచ్చాను. ఉత్తరానికి అడ్రస్ లేదు. సహాయాన్ని అర్థించే ఎస్.ఓ.ఎస్. మెసేజ్ కాదది. ఒక లేఖ విశేషం మాత్రమే. ఇంకా స్పష్టంగా చెప్పాలంటే అదో పనిషేమెంట్ ఆర్డర్. ఆమె ఆపద గురించి తెలియజేస్తూ ఆ ఆపద నుండి రక్షించడానికి ఏ అవకాశం ఇవ్వకుండా జాగ్రత్తపడింది. శరీరంపై

పోడిపించుకున్న పచ్చబొట్టులా ఈ అపరాధ భావం నన్ను జీవితాంతం వెంటాడుతూనే వుంటుంది.

“అతన్ని చూసి నేను గర్విస్తున్నాను. తని ప్రతిభకు, సంస్థకు అతను అందించిన అమూల్యమైన సేవకు కాంప్లిమెంటుగా కంపెనీ తరపున ఈ మారుతీకారు ప్రజెంటు చేస్తున్నాను” స్టాఫ్ అంతా చప్పట్లు కొడుతుండగా ఎం.డి. కొత్త మారుతీకారు తాళాలు నా చేతికి అందించాడు. కాంట్రాక్టులు సాధించటమనేది ఇక్కడ ప్రతిభకు కొలమానం. నిజాయితీగా కాంట్రాక్టులు అవార్డుచేసే కాలం వెళ్ళిపోయింది. పోలీసు కుక్కల్లాగా ఎవడికేం బలహీనతలున్నాయో కూపీల్లాగి ఆ మేరకు వాణ్ణి తృప్తి పరిచి కాంట్రాక్టులు సాధించటము, ఇదీ ఇవాల్నీ ట్రెండు. రాజశేఖరం, ది డ్రిమ్ బాయ్ ఆఫ్ కార్పొరేటు వరల్డ్, ఇలాంటి ట్రిక్స్ లో దిట్ట. ఆ మేరకు అంతరాత్మ ముందు మరగుజ్జు. ఖుషీ అయిన ప్యూడల్ దొరమెడలోని హోరానో ఉంగరానో విసిరినట్టు కంపెనీ మనకో మారుతీకారో, పోష్ ఏరియాలో ఫ్లాట్ గిట్టగా యిస్తుంది. ‘నమ్మకమైన సేవకుడ’నే లేబుల్ నుదిటి మీద అంటిస్తుంది.

రూమ్ లోకి లిక్కర్స్ వున్న బ్రానీ వచ్చింది. చరచరా చేతుల్లోకి పాకాయి గ్లాసులు. చీర్సు. గ్లాసుల చప్పుళ్ళు. వాతావరణం వెచ్చనయింది. మంచు గుట్టలాంటి మౌనం కరిగి కబుర్ల సర్పాల బుసబుసలు రూమంతలా వ్యాపించాయి. ఆ చప్పుళ్ళన్నీ తాకట్టు పెట్ట బడిన ఆత్మల హోషలా వినిపిస్తున్నాయి నాకు. శబ్ద సముద్రంలో మునిగిపోయిన ఫీలింగ్. ఈ శబ్దాలన్నిటినీ మింగివేస్తూ సెలవు సెలవింక నేస్తం అంటూ అరుణ మాటలు గుండెల్లో మారుమ్రోగుతున్నాయి. తలలో సమ్మెటలు మ్రోగుతున్న బాధ. గుండెల్లో అలజడి. దుఃఖపు తెర త్రోసుకుని బయటకు వస్తానంటుంది. కార్పొరేటు ప్రపంచపు మర్యాద బలవంతంగా ఆ దుఃఖాన్ని తొక్కి పెడుతుంది. గుడ్ బై, సీయూ, బై బై లతో మీటింగ్ ప్రహసనం ముగిసింది. చెరసాల నుంచి బయటపడ్డ అనుభూతి.

కొత్త మారుతీకారులో క్రిక్కిరిసిన రోడ్ల మధ్య ఇంటివైపు ప్రయాణం. ఒక జైలు నుంచి మరో జైలుకు రవాణా. చీకటి ముసిరిన సాయంకాలపు వేళ వాకిట్లో దీప శిఖలా ప్రత్యక్షమయింది లలిత. నా భద్ర జీవనంలో నన్ను ప్రతిక్షణం ఉత్తేజితుణ్ణి చేసే నా జీవన టానిక్ లలిత. కాఫీ, కాసిన్ని స్వీట్ నథింగ్స్, చిన్నకొగిలి, చిరుముద్దు ఎక్సెల్రా కాక్టైల్ తో నన్ను రిజువనేట్ చేస్తుంది రోజూ. ఈ రోజూ లలిత మార్కు జీవన్ టానిక్ ఒంటికి రుచించలేదు. సారీ అంటూ బెడ్ రూమ్ లోకి జారుకున్నాను. “డాడీ! నా ప్రోగ్రెస్ రిపోర్ట్ ఇచ్చారు. క్లాస్ ఫస్ట్ నేనే!” తుఫానులా దూసుకొచ్చాడు ఎనిమిదేళ్ళ బంటి. ముద్దు ముద్దు మాటలు. వయసుకు మించిన తెలివితేటలు. వాణ్ణి చూస్తే ఎంతో గర్వంగా వుంటుంది. నా భద్ర జీవనంలో విలువైన ఎసెట్ వాడే. “కంగ్రాచ్యులేషన్స్” జీవంలేని ఒక ప్రశంస వాడి ముఖాన విసిరి, మళ్ళీ వంటరితనంలోకి ముడుచుకుపోయాను. “మూడి డాడీ!” అంటూ ఓ నిరసన విసిరి వెళ్ళిపోయాడు.

లైటు వెయ్యని గదిలో నిశ్శబ్దంగా తగలబడుతున్న అరణ్యంలా మిగిలిపోయాను.

మృదువైన అడుగుల చప్పుడు. రెండు మెత్తని చేతులు నా భుజంపైన తారల్లాడి మెల్ల మెల్లగా పెనవేసుకొని, తన గుండెల వైపుకు లాక్కొని... విస్ఫోటన కారకమైన సౌందర్యం లలితది. ఆమె చేతిలో వేయి షాంపేన్ పెగ్గుల మత్తు వుంది. “ఏమిటి, మళ్ళీ అరుణ దగ్గర నుంచి ఉత్తరం వచ్చిందా?” అడిగింది సానుభూతిగా. జేబులోంచి ఉత్తరం తీసి ఇచ్చాను. చాలాసేపు మౌనం మా మధ్య. మధ్య మధ్యలో నిస్సహాయతను సూచించే బరువైన నిట్టూర్పులు. “మా పెదనాన్న గారి అబ్బాయి రఘునాథరావు ఉన్నాడుకదా! ఐ.పి.యస్. పెలో. నిజామాబాద్ లో ఎస్.పి.గా చేస్తున్నాడు. అతన్ని కాంటాక్ట్ చేద్దాం. ఏదై నా హెల్ప్ చేస్తాడేమో!” సలహా ఇచ్చింది. “వివరాలు లేకుండా ఏమని రిక్వెస్టు చేద్దాం! ఎక్కడుందో తెలియదు. ఏ పేరుతో జీవిస్తాందో తెలియదు” సందేహం వ్యక్తం చేశాను. మళ్ళీ నిశ్శబ్దం. మళ్ళీ కాసేపు మౌనం. “పర్రీ అయి మనం చేయగలిగేది ఏముంది? తను ఎంచుకున్న బాటలో చిట్టచివరి మజిలీ ఇదే అని తనకు తెలుసు. అన్నిటికీ సిద్ధమయ్యే ఈ అగ్ని పథంలోకి అడుగు పెట్టింది. మనం కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొని, గుండెలు బాదుకొని, హుహు అంటూ నిట్టూర్చి చేసేదేముంది? దిగులు వెయ్యటం సహజమే. కంట్రోలు చేసుకోవాలి. రాత్రికో కాంపోజ్ మాత్ర వేసుకొని పడుకో. ఉదయానికి కాస్త రిలీఫ్ వస్తుంది.” అప్పటికే కాంపోజ్ బిళ్ళ, నిండైన పాలగ్లాసు బల్లమీద వున్నాయి. లలిత గొప్ప మేధావి. దాంపత్యపు మొక్కకు దిగులు, వ్యధ లాంటి చీడలు అంటకుండా చాలా జాగ్రత్త పడుతుంది. నాలాంటి మధ్య తరగతి జీవులకు లలిత లాంటి భద్ర దీపాలే నిజమైన రక్షణ.

కాంపోజ్ మాత్ర పెద్దగా ప్రభావాన్ని చూపలేదు. నిద్రరాని రాత్రి. అరుణ జ్ఞాపకాలు రగులుతున్న నెగళ్ళలా. ఒక్కో జ్ఞాపకం నన్ను నిలువెల్లా తగల బెడ్డుంది. అరుణకు ఉద్యమపు తొలిపాఠాలు నేర్పింది నేనే. దాస్ కేపిటల్ ను ప్రతిపదార్థ వివరణలతో బోధించింది నేనే. దేశ దేశాల్లోని పోరాటపు గాథలు చెప్పి ఉత్తేజితురాల్ని చేసింది నేనే. అప్పట్లో ఆంధ్రదేశంలో బెంగాల్ లో రహస్యంగా మండుతున్న పేదరైతుల పోరాటం స్ఫూర్తితో ఉద్యమం మొదలైంది. కాలేజీలను, యూనివర్సిటీలను వదలి ప్రవాహంలోకి దూకాము యువకులం ఎందరిమో. అరుణలాంటి మిత్రులెందరో చేయిపట్టి ఉద్యమంలోకి లాక్కువచ్చింది నేనే. బలమైన రిప్రజన్ థాటికి నలుదిక్కులా చెల్లాచెదురై పోయాము. నాలాంటి కొంత మంది ఉద్యమ జ్ఞాపకాలు చెరిపేసుకొని, ముఖాలకు కొత్త రంగులు వేసుకొని, ఎగ్జిక్యూటివ్ లమై, టీచర్లమై, డాక్టర్లమై రకరకాల రొటీన్ జీవితపు కలుగుల్లోకి దూరిపోయాము. చుట్టూ సోకాల్డ్ భద్ర జీవనపు లక్షణ రేఖను గీసుకుని నిర్భయాన్ని నటిస్తూ జీవిస్తున్నాము. నిజానికి భద్రజీవనం అంటే పిరికివాడి స్వర్గం. అన్యాయంవైపు వేలు చూపించాలంటే భయం. ఉద్యమాలకు వెన్నుతట్టి సంఘీభావపు స్నేహహస్తాన్ని ఇవ్వాలంటే భయం. ఖరీదైన ఇల్లు, భార్యాపిల్లలు, లగ్జరీలు, బద్దకం ఇవన్నీ పోగొట్టుకుంటావేమో ననే భయం. అందుకే గతాన్ని మరిచిపోయినట్టు నటిస్తూ ఏమ్మీషియా వేషంట్టలా జీవిస్తున్నాను.

నిద్ర లేచేసరికి ఉదయం తొమ్మిదయింది. ముఖంపై చురుకు చురుకుమంటూ

సూర్య కిరణాలు. కళ్ళు గుండుసూదులు గుచ్చే పిన్ కుషణ్ణలా వున్నాయి. ఇంట్లో అనూహ్యమైన సందడి వినిపిస్తుంది. పిల్లలు పరిగెత్తుతున్న సందడి. కిటికీలను, గోడలను సైతం చీల్చుకుని ప్రవహించగల కేరింతల చప్పుడు. కన్నీళ్ళు, నిట్టూర్పుల మిశ్రమంతో రాత్రిలోకి నిష్క్రమించిన ఇంట్లో, నవ్వుల కేరింతల ఉదయం రావటం ఆశ్చర్యకరంగా వుంది.

“రాజూ! నిద్రలేచావా? ఇదుగో బెడ్ కాఫీ. తాగి స్నానం ఎక్స్ట్రా కార్యక్రమాలు త్వరగా ముగించుకొని డైనింగ్ హాలులోకి రా! అన్నయ్యా, వదినా, పిల్లలు నీకోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.”

“అన్నయ్యా! ఆయనెవరు?”

“మా పెదనాయన గారి అబ్బాయి. ఎస్.పి.గా చేస్తున్నాడని చెప్పానుగదా! ఆయన వచ్చాడు కుటుంబంతో. త్వరగా రా!”

స్నానం చేసి డైనింగ్ హాల్ కు చేరేసరికి అక్కడ పెద్ద పులిలా గంభీరంగా, క్రూరంగా వున్న రఘునాథరావు ఐ.పి.ఎస్., ప్రక్కనే సెక్రీటరీపబడిన కరుణ రసం లాంటి ఆయన భార్య, పాలకోవా అనో, జున్నుముక్క అనో పిలవాలనిపించే ఇద్దరు పిల్లలు కనిపించారు. “హలో బావగారు!” “నమస్తే అన్నయ్యగారు!” గుడ్మార్నింగ్ అంకుల్!” రసవత్తరమైన నాటకానికి నాందీ వచనాల్లా వున్నాయి పలకరింపులు.

చాలా కాలంగా పరిచయమున్న స్నేహితుడిలా మాట్లాడుతున్నాడు రఘునాథరావు. ముఖానికి నవ్వు పులుముకుని నాటకంలో పాత్రను పోషిస్తున్నట్టుగా. రొటీన్ కబుర్లు. కుశల ప్రశ్నలు అయినాక అసలు విషయంలోకి వచ్చాడు.

“అరుణ గురించి చెల్లాయి చెప్పింది. మా రికార్డుల్లో అరుణ, అరుణక్కగా తెలుసు. చాలా తెలివైన అమ్మాయి. ఇంజనీరింగ్ గ్రాడ్యుయేట్ అనుకుంటాను. నీ సందేహం నిజమే. ఈ మధ్యనే అరుణను మా వాళ్ళు అరెస్టు చేశారు. ఇద్దరు ముగ్గురు సీనియర్ ఆఫీసర్లు ఆ అమ్మాయికి వాస్తవాలన్నీ వివరించి చక్కటి హితబోధ చేశారు. ఈ వైల్డ్ డ్రిమ్స్ మాని మళ్ళీ జన జీవితంలోకి రమ్మని రిక్వెస్టు చేశారు. చివరకు తనను ఉద్యమంలోంచి బయటకు రావడానికి ఒప్పించారు. ఆ అమ్మాయి తల్లిదండ్రుల్ని కూడా పిలిపించాము. సెల్స్ ఎంప్లాయిమెంటు స్కీము కింద తనకు లోన్ ఇప్పించడానికి కూడా ఏర్పాట్లు చేశాము. సో, నథింగ్ టు వర్రీ!”

రఘునాథరావు మాటలు పూర్తి అవకుండానే “అమ్మయ్య! ఒక తుఫాను ముగిసింది” అంటూ తన ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేసింది లలిత. మరో గంట మాతో గడిపి సెలవు తీసుకున్నారు రఘునాథరావు అండ్ కో.

“సో, అరుణార్ణవపు సంచలనం నుంచి బయటపడ్డట్టేనా! బిచీర్పుల్ డియర్ కామ్రేడ్” లలిత చాలా ఎగ్జైట్ గా వుంది.

ట్రీంగ్, ట్రీంగ్.... “ఫోన్ ఫర్ యూ డాడీ!” “హలో! ఎవరు మాట్లాడేది?”

“బాబూ! నేను రామనాథాన్ని! అరుణ ఫాదర్ని. అరుణను వారం రోజుల క్రితం

అరెస్టు చేశారు. ఇంతవరకు కోర్టులో ప్రాడ్యూస్ చెయ్యలేదు. ఎక్కడుందో తెలియటం లేదు. ఎవర్ని అడిగినా మాకు తెలియదు అంటున్నారు. ఎందుకో భయంగా వుందిబాబూ! నీ పలుకుబడి ఉపయోగించి అరుణకు ఏం కాకుండా చూడుబాబు!" "అలాగే సార్!" ఫోన్ క్రెడిట్ చేసేసరికి శరీరం చెమటలతో తడిసిపోయింది. మళ్ళీ తెగిపోయిన అంగాల దగ్గర కలిగే బాధాకరమైన సెన్సేషన్.

ఇది ఎంతకీ ఆరని చితి. ముగింపులేని వ్యధ. అరుణ కాకపోతే మరో కమల, మరో రామారావు, మరో కామ్రేడ్. వాళ్ళు నేను సైతం అంటూ అగ్ని గుండంలోకి దూకకా మానరు. బయటనున్న నేను విలవిల లాడకామానను.

ఉద్యమంలో వున్న వాళ్ళకు ఒకటే మరణం. బయట వున్న వాళ్ళకు రోజూ మరణమే.

• ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక, 29 అక్టోబర్, 1993 •

